

Vertaalvariatie

Het gebruik van taalattituden bij het vertalen van non-standaard taalvariëteiten

Maikel Roelofs

Taalwetenschap
Bachelorscriptie

6265294

Begeleider taalwetenschap: Margot van den Berg
Begeleider vertaalwetenschap: Gys-Walt van Egdom

2019-2020

Blok 4

8467 woorden

Methodologies concerning the translation of language varieties tend to be case-based. This BA thesis explores whether language attitudes could be a useful aid for translators in helping them select a suitable variety in the target language when confronted with a non-standard language variety in the source text. Language attitudes towards texts in Scottish English with translations thereof in four Dutch translations – Standard Dutch, The Hague lower class dialect, Town Frisian and Limburgish – were compared on dimensions of status, competence, integrity, dynamics, and beauty. Results show that Town Frisian is most like Scottish English and could therefore be regarded as a suitable translation variety for texts written in Scottish English. The determination of one variety as the most suitable translation variety supports the idea that language attitudes may be used to help translators find suitable translation varieties when confronted with non-standard varieties. The results are discussed with reference to dialectological sociolinguistics and the current translation studies' attitude to dialects. Further research could expand on this explorative research by looking at language attitudes towards spoken versus written language and comparing varieties of different languages in neutral text.

Inhoudsopgave

1	Introductie	3
2	Theoretisch kader	3
2.1	<i>Vertaalwetenschap</i>	3
2.1.1	<i>Vertaaltheorie en -kwaliteit</i>	3
2.1.2	<i>Vertalen van variëteiten</i>	5
2.2	<i>Sociolinguïstiek</i>	6
2.2.1	<i>Taalattitude</i>	7
2.2.2	<i>Taalvariëteiten</i>	8
2.3	<i>Onderzoeksprobleem</i>	10
3	Methode	11
3.1	<i>Stimuli</i>	11
3.1.1	<i>Variëteiten</i>	11
3.1.2	<i>Teksten</i>	12
3.1.3	<i>Vertalingen</i>	13
3.2	<i>Schalen</i>	14
3.3	<i>Procedure</i>	15
3.4	<i>Participanten</i>	15
4	Resultaten	16
4.1	<i>Participanten</i>	17
4.2	<i>Schalen</i>	18
4.2.1	<i>Status</i>	18
4.2.2	<i>Competentie</i>	19
4.2.3	<i>Schoonheid</i>	20
4.2.4	<i>Integriteit</i>	21
4.2.5	<i>Dynamiek</i>	23
5	Discussie	24
5.1	<i>Interpretatie en implicaties</i>	24
5.2	<i>Limitaties en aanbevolen vervolgonderzoek</i>	27
6	Conclusie	29
	Referenties	29
	Appendix A: De teksten (uit Welsh (1993)) en de vertalingen	33

1 Introductie

In veel literaire werken komen taalvariëteiten aan bod die niet de standaardtaal zijn. Of nu een enkel personage in dialect spreekt of het hele boek in een non-standaardvariëteit geschreven is, taalvariatie wordt gebruikt door allerlei auteurs. Het gebruik van dergelijke variëteiten kan voor de schrijver van het origineel al een moeilijke taak zijn, maar voor een vertaler die ermee geconfronteerd wordt, kan dit een groot probleem vormen omdat hier geen pasklare vertaaloplossing voor bestaat.

Dit onderzoek is erop gericht om een basis te leggen voor het beantwoorden van de vraag of taalattituden een geschikt hulpmiddel kunnen zijn bij het vertalen van taalvariatie. Omdat dit exploratief onderzoek betreft, zal dit onderzoek nog geen volledige oplossing kunnen bieden, maar legt het wel een tot nu toe nog weinig onderzochte kant binnen de vertaalwetenschap open en zet daarmee de eerste stappen in het verkrijgen van een oplossing.

Hiertoe wordt in deze bachelorscriptie eerst een overzicht gegeven van de gangbare theorieën en methoden met betrekking tot non-standaardvariëteiten in zowel de vertaalwetenschap als de dialectologische sociolinguïstiek. Vervolgens wordt aan de hand daarvan de gebruikte methode op basis van taalattituden zoals gangbaar in de sociolinguïstiek geschetst en de manier waarop deze methode helpt bij het oplossen van de gestelde problematiek. De resultaten die voortkomen uit het onderzoek zullen dan worden geanalyseerd en geïnterpreteerd, waarna een antwoord op het onderzoeksprobleem kan worden gegeven: *In hoeverre verschillen de taalattituden jegens variëteiten van verschillende talen van elkaar?*

2 Theoretisch kader

2.1 Vertaalwetenschap

De vertaalwetenschap is het onderzoeksgebied dat zich, zoals de naam suggereert, bezighoudt met de wetenschap achter het vertalen en de uitvoer daarvan. Zij houdt zich dus bezig met onder andere de problemen die zich voordoen bij het vertalen. De vertaalproblemen die in dit onderzoek aan bod komen, hebben allemaal betrekking op proza.

2.1.1 Vertaaltheorie en -kwaliteit

Veel teksten hebben bepaalde aspecten die het lastig maken voor de vertaler om de tekst te vertalen. Normaliter worden die vertaalproblemen opgelost op basis van een vertaalrelevante tekstanalyse, wat in ieder geval binnen de functionalistische uitgangspositie over het

4 Vertaalvariatie

algemeen op basis van Nord (1991) wordt gedaan. Een dergelijke tekstanalyse houdt in dat er voor elke te vertalen tekst wordt aangeraden een analyse te maken van onder andere de functies en doelen van zowel de brontekst als de doelttekst, maar ook van de problemen die de vertaler tijdens het vertaalproces tegen gaat komen. Hierbij moet ook bepaald worden welke vertaalmethode er gebruikt gaat worden. Schleiermacher (2010) stelt dat er twee mogelijke vertaalmethoden zijn: één waarbij de vertaling zo dicht mogelijk bij het origineel moet blijven en één waarbij de vertaling wordt aangepast aan het doelpubliek. Volgens Schleiermacher is de eerste optie het meest gewenst. Schäffner (1997) zegt dat “kwaliteit afhangt van de gebruiker van de tekst en diens criteria”. Ook volgens Nida & Taber (1982) is de mening van het doelpubliek een belangrijke factor in de kwaliteit van een vertaling. Zij stellen dat een vertaling van hoge kwaliteit is wanneer de lezers van de vertaling eenzelfde reactie op de vertaling hadden als de lezers van de originele tekst op die originele tekst hadden. Desondanks zijn er niet veel onderzoeken uitgevoerd waarbij het doelpubliek wordt betrokken.

Wanneer er onderzoeken uitgevoerd worden naar wat een vertaling een goede vertaling maakt en hoe de kwaliteit van een vertaling beoordeeld moet worden, komt het doelpubliek ook zelden aan bod. Zo heeft Madkour (2016) verschillende modellen van Colina, House en Nord betreffende dit punt geanalyseerd ten behoeve van de verbetering van de kwaliteitsbeoordeling van vertalingen bij zowel vertaalbedrijven als in het vertaalonderwijs. Binnen de vertaalwetenschap wordt de kwaliteit van een vertaling dus niet beoordeeld door het publiek, maar door vertalers. Vervolgens wordt aangenomen dat wat voor de vertaler geldt, ook voor de lezer zal gelden, terwijl dit op geen enkele manier empirisch ondersteund wordt. Zo zegt Schleiermacher (2010) dat de lezer bij een mengvorm van de twee vertaalmethoden “[geen genot kan beleven], hij zal er uiteindelijk alleen maar duizelig en moe van worden.” Dat er geen wetenschappelijk onderzoek is binnen de vertaalwetenschap dat deze claim ondersteunt, lijkt geen probleem te vormen voor het aanhouden van Schleiermachers speculaties. Het is weliswaar voorstelbaar dat hij hierin, zij het hyperbolisch, gelijk heeft, maar dat is geen reden om het als feit te hanteren.

Hoewel het vertaalproces als doel heeft om een zo goed mogelijke vertaling te leveren is het dus nog onduidelijk wat voor het doelpubliek een goede vertaling is.

2.1.2 Vertalen van variëteiten

Over een goede omgang met taalvariatie in vertaling is geen consensus bereikt. Een standaardvariëteit in de brontekst kan altijd relatief makkelijk vertaald worden naar de doelttekst door gebruik te maken van de standaardvariëteit van de doeltaal. Wanneer het echter gaat om variëteiten die niet-standaard zijn, dan is de vertaalstrategie nog niet zo duidelijk. Het gebruik van taalvariatie in literatuur heeft namelijk bepaalde redenen waar rekening mee gehouden dient te worden. Wellicht omdat die redenen per auteur en per werk – en misschien zelfs binnen een werk – verschillen, worden er in de literatuur nauwelijks specifieke claims gemaakt over wat die redenen zijn. Er kan echter over gespeculeerd worden dat de beoogde effecten, onder andere, het impliceren van sociaal-economische eigenschappen van een personage of het bereiken van een hogere lezerimmersie in het verhaal en de wereld zouden kunnen zijn. Ongeacht het beoogde effect, heeft een vertaler twee opties: men kan de niet-standaardvariëteit van de brontaal vertalen met de standaardvariëteit van de doeltaal, of men kan een equivalent doeltaaldialect kiezen (Catford, 1978). Deze tweede strategie wordt ook wel vervreemding genoemd (Berman, 2010). Wat zulke equivalentie precies inhoudt, is onduidelijk.

Beide opties zijn echter niet ideaal omdat het vertalen van een brontaalvariëteit met een standaardtaal het nadeel heeft dat het beoogde effect van de variëteit verloren raakt, terwijl vervreemding onbedoelde en ongewenste effecten tot gevolg kan hebben (Hatim & Mason, 1990). Een van die mogelijke ongewenste effecten van vervreemding is volgens Berman (2010), die desondanks de noodzaak van vervormingen inziet, dat “het origineel belachelijk gemaakt wordt.” Landers (2001) stelt zelfs dat “substitutie met een ‘equivalent’ dialect gedoemd is te mislukken” en raadt deze oplossing af. Berman (2000) zegt dat dit komt doordat de variëteit gekoppeld is aan het gebied waar het wordt gesproken. Ondanks dat dit argument ook gemaakt zou kunnen worden voor de standaardtaal, zijn die volgens hem wel onderling vertaalbaar. Bakhtin (2017) stelt daarnaast dat alle variëteiten, zowel in de literatuur als in de realiteit, in een verhouding staan met elkaar in een specifieke taalinterne stratificatie. Dergelijke verhoudingen zouden vrijwel onmogelijk reproduceerbaar zijn in een andere taal. Er is overigens geen empirisch onderzoek dat deze stellingen ondersteunt. Wellicht is het inderdaad het geval dat het vertalen van variëteiten met variëteiten hopeloos is, maar tot er concreet onderzoek naar wordt gedaan, blijft het vooral speculatie.

Jakobson (1959) stelt dat vertalen sowieso niet mogelijk is zonder een deel van de betekenis van het origineel te verliezen, dus ook niet tussen twee standaardtalen. Het doel zou daarom moeten zijn om zo min mogelijk van de oorspronkelijke betekenis en associaties te

6 Vertaalvariatie

verliezen. Aangezien het gebruik van een variëteit in de brontekst een reden heeft, is het redelijk om aan te nemen dat de optie waarbij de standaardtaal wordt gebruikt, en daarmee de optie waarbij de effecten van die keuze sowieso verloren gaan, enkel als laatste redmiddel zou moeten worden gebruikt. Om de effecten van een brontaalvariateit te behouden zou een geschikte doeltaalvariateit – een die eenzelfde of een soortgelijk effect teweegbrengt – gezocht kunnen worden.

De literatuur lijkt dus te stellen dat een vertaler die geconfronteerd wordt met taalvariëteiten geen goede vertaling zal kunnen leveren. Maar wat zijn de redenen dat de vertaler niet zou kunnen slagen als die voor de vervreemdende strategie gaat? Welke factoren spelen een rol in de perceptie van de personages die met een non-standaardvariëteit spreken? Ook die vraag blijkt nog niet conclusief beantwoord. Berman (2010) spreekt van een hogere iconiciteit van de non-standaardvariëteit ten opzichte van de standaard. Hij zegt dat dat komt omdat sommige woorden in deze variëteiten bijvoorbeeld “sprekender” of “rijker” zijn dan de equivalenten in de standaardtaal. Hoe dit terug te brengen is tot een factor die bepaalt of een vertaling met een non-standaardvariëteit in een doeltaal wel of niet geslaagd is, is onduidelijk, maar wellicht is het gekoppeld aan gevoelens die een lezer erbij zou ervaren, daar taal niet objectief als “rijker” of “sprekender” becategoriseerd kan worden. Desondanks kan bij een vertaling van standaardtaal naar standaardtaal de doeltaal ook tekort schieten in een vertaalequivalent van een “rijk” woord in de brontaal. Niettegenstaande stelt Berman dat deze talen wel onderling vertaald kunnen worden.

Er wordt dus een nauwelijks gegrond onderscheid gemaakt tussen de standaardtaal en de non-standaardvariëteiten van die taal. Dat heeft ervoor gezorgd dat het vertalen van dergelijke variëteiten erkend wordt als een vertaalprobleem; specifiek als een culturenpaarspecifiek vertaalprobleem, daar niet de linguïstische structuur van de variëteiten maar de culturele status ervan het probleempunt is (Nord, 2010). Echter, er is geen algemeen gebruikte vertaalstrategie voor dit specifieke probleem. In plaats daarvan wordt het behandeld als een tekstspectief vertaalprobleem en moet het zodanig voor elke tekst apart opgelost worden. Dat hierbij wordt aangegeven dat het onmogelijk op te lossen is, is natuurlijk niet behulpzaam.

2.2 Sociolinguïstiek

De sociolinguïstiek is het gebied binnen de taalwetenschap dat zich bezig houdt met de verbanden tussen taal en verschillende groepen, zij het verschillende socio-economische

klassen, etniciteiten of mensen uit verschillende gebieden. De sociolinguïstiek houdt zich dus bezig met de taalvariëteiten.

2.2.1 Taalattitude

In de sociolinguïstiek worden regelmatig onderzoeken uitgevoerd naar de gevoelens en ideeën van sprekers van een bepaalde taal jegens variëteiten van die taal en sprekers daarvan. Deze gevoelens en ideeën worden taalattituden genoemd. Zo heeft Van Bezooijen (1997) gekeken naar attituden op het gebied van *schoonheid* van verschillende variëteiten en keken Heijmer en Vonk (2002) naar de invloed van de variëteit op de beoordeling van *competentie* en *sociaalheid*. Grondelaers, Van Hout en Steegs (2010) vonden daarbijkomend verschillen in attituden van Nederlanders jegens de spraak op meer schalen, zoals *status*, *integriteit* en *schoonheid*. Latour, Van Hout en Grondelaers (2012) hebben verder nog gekeken naar de invloed van de sterkte van het accent op dergelijke beoordelingen en zij vonden dat degenen met een zwaar accent anders beoordeeld werden op zulke vlakken dan degenen met een licht accent.

Attitudeonderzoek wordt over het algemeen gedaan aan de hand van schalen. Deze schalen zijn eigenschappen, zoals *vriendelijk* of *intelligent*, waarop respondenten het taalgebruik van de sprekers moeten beoordelen. Deze schalen kunnen vervolgens worden samengebracht in overkoepelende dimensies. Zo blijken *vriendelijkheid*, *spontaniteit* en *hartelijkheid* in grote mate samen te hangen binnen de dimensie *integriteit*. Naast deze dimensie, werden bij Latour et al. (2012) tevens de dimensies *competentie* (bestaande uit de schalen *intelligentie*, *hoogopgeleidheid* en *leidinggevendheid*), *dynamiek* (*energie*, *zelfverzekerdheid* en *enthousiasme*) en *status* (in hoeverre een spreker klinkt als een *nieuwslezer*, *rechter* en *diplomaat*) gebruikt. Daarnaast gebruikten zij ook de schaal *mooi* waarmee de gemeende schoonheid van de variëteiten beoordeeld kon worden.

Deze onderzoeken hebben echter plaats gehad in Nederland en betroffen Nederlandse variëteiten. De taalattitudeonderzoeken jegens variëteiten van het Engels hebben veelal een andere insteek. De onderzoeken naar die attitudes worden voornamelijk uitgevoerd bij tweedetaalleerders, zoals die in Denemarken (Ladegaard, 1998; Ladegaard & Sachdev, 2006) en in Indonesië (Siregar, 2010), of juist jegens de variëteit van tweedetaalleerders, zoals die gesproken in Zuidoost-Azië (Siregar, 2010) of van Japanse immigranten in de VS (Cargile & Giles, 1997; 1998). De attitudes van moedertaalsprekers van het Engels, zoals Britten of

8 Vertaalvariatie

Amerikanen, jegens eerstetaalvariëteiten van het Engels lijken nog niet goed onderzocht te zijn.

Qua methodologie lijken de onderzoeken van Ladegaard (1998) en Ladegaard & Sachdev (2006) het meest op de onderzoeken zoals die in Nederland zijn uitgevoerd, zoals die van Grondelaers, Van Hout en Steegs (2010) en van Latour, Van Hout en Grondelaers (2012). Zij gebruikten namelijk allemaal ongeveer gelijkende schalen en dimensies zoals *competentie*, *status* en *vriendelijkheid* en zochten naar verschillen tussen specifieke taalvariëteiten danwel tussen regiolecten.

Dergelijk attitudeonderzoek is echter nog vooral uitgevoerd met de gesproken vorm van talen en nog zelden met de geschreven vorm. Het is bekend dat taalgebruik verschilt tussen deze modaliteiten, daar men geneigd is gestructureerder, samenhangender, en met grotere morfosyntactische complexiteit (zoals met meer modale werkwoorden en derivatieve morfologie) te schrijven dan te spreken (Redeker, 1984). In hoeverre dat verschil nog aanwezig is in literaire dialogen is onduidelijk. Dialogen zouden in vorm immers gesproken taal na moeten bootsen.

2.2.2 Taalvariëteiten

In dit onderzoek zijn naast de standaardvariëteiten ook enkele non-standaardvariëteiten van het Nederlands en het Engels gebruikt. In deze subsectie volgt informatie over deze non-standaardvariëteiten en de manier waarop zij in eerdere attitudeonderzoeken beoordeeld werden. Hierbij zijn de in dit onderzoek gebruikte variëteiten afkomstig uit een specifieke plaats, maar zullen ze verder voornamelijk worden aangeduid met de regionale naam (bijvoorbeeld Schots-Engels voor het Edinburghs).

2.2.2.1 Edinburghs (Schots-Engels)

Het Schots-Engels zoals hier gebruikt is de variant zoals gesproken in Edinburgh en zo opgeschreven door Welsh (1993). Edinburgh is de hoofdstad van Schotland en heeft zo'n vijfhonderdduizend inwoners (National Records of Scotland, 2016). Naast het Schots-Engels, de variëteit van het Engels zoals gesproken in Schotland, wordt er in Schotland ook Scots, een West-Germaanse taal met 1,5 miljoen sprekers (Scottish Government, 2015), en Schots-Gaelic, een Keltische taal, gesproken.

Het Schots-Engels wordt over het algemeen met een lagere competentie en status beoordeeld ten opzichte van het Standaardengels (RP), maar heeft wel een hogere integriteit

(Ladegaard, 1998; Ladegaard & Sachdev, 2006). Daarnaast wordt aan sprekers van het Schots-Engels, en specifiek de Edinburghse variant, ook een beter gevoel van humor toegekend dan zowel Brits- als Amerikaans-Engels (Hiebert, 2015).

2.2.2.2 (Plat) Haags

Het Haags wordt gesproken in Den Haag, waar zo'n 550 duizend mensen wonen (CBS, 2020), en heeft twee varianten, het Plat Haags, dat hier wordt gebruikt, en het Deftig Haags die gebonden zijn aan de lagere en hogere klasse, respectievelijk (Goeman, 1999). De meeste verschillen met het Standaardnederlands zitten in de spellingswijze, die een officiële vorm heeft (Bral, Rueb & Rueb, 1998), al zijn er ook een aantal woorden eigen aan het Haags, veelal uit het Jiddisch en Bargoens (Goeman, 1999).

In attitudeonderzoeken wordt het Haags op vlakken als *schoonheid*, *verstaanbaarheid* en *competentie* meestal beoordelingsscores gegeven die lager zijn dan het Standaardnederlands, maar hoger dan de meeste andere variëteiten (Van Bezooijen, 1997; Heijmer & Vonk, 2002) en wordt het met andere accenten *socialer* (wat in redelijke mate overeenkomt met *integriteit*) geacht dan het Standaardnederlands (Heijmer & Vonk, 2002).

2.2.2.3 Sneekers (Stadsfries)

Het Sneekers wordt gesproken in de Friese stad Sneek, met zo'n 34 duizend inwoners (CBS, 2019). Het Stadsfries, waar het Sneekers onder valt, is, ondanks de naam, een variëteit van het Nederlands, in het specifiek van het Hollands, dat al sinds de zestiende eeuw in Friese steden aanwezig is (Jonkman, 1999).

Het Stadsfries is voor zover bekend nog niet eerder voorgekomen in een attitudeonderzoek en het is dus interessant om te zien hoe deze variëteit zich verhoudt tot andere variëteiten.

2.2.2.4 Beegdens (Limburgs)

Het Beegdens wordt gesproken in Beegden, een dorp in de Nederlands Limburgse gemeente Maasgouw, waar zo'n 24 duizend mensen wonen (CBS, 2020), waarvan zo'n 1750 in Beegden zelf (CBS, 2019). Sinds 2003 beschikt het Limburgs over een officiële spelling en grammatica (Bakkes, Cromptvoets, Notten & Walraven, 2010).

In attitudeonderzoeken wordt Limburgs doorgaans laag op *competentie* beoordeeld. Zo werd het na het Vlaams het minst *competent* gevonden bij Heijmer en Vonk (2002), lager nog

dan het eerder al benoemde Haags. Net als het Haags werd het wel als *socialer* beoordeeld dan het Standaardnederlands.

2.3 Onderzoeksprobleem

In dit exploratieve onderzoek wordt getracht om de vakgebieden van de vertaalwetenschap en de dialectologie samen te brengen. De methodiek van de dialectologie wordt toegepast op problemen binnen de vertaalwetenschap om zo een stap te zetten in het beantwoorden van de volgende vraag:

Is taalattitude een geschikt hulpmiddel om een non-standaard doeltaalvariëteit te selecteren voor de vertaling van een non-standaard brontaalvariëteit?

Taalattitudes lijken een geschikt beginpunt bij het achterhalen van bruikbare hulpmiddelen bij dit vertaalprobleem omdat Berman (2010) al sprak van gevoelsoordelen en dat in taalattitudeonderzoek naar voren komt. Hierbij is aangenomen dat taalattitudes ook bij geschreven taal een rol zullen spelen en een factor zijn in de lezersbeoordeling van de personages die een taalvariëteit spreken. Doordat de bovengenoemde vraag met dit onderzoek alleen niet te beantwoorden valt, zal in dit onderzoek geprobeerd worden een van de vragen te beantwoorden die een noodzakelijke basis vormen in deze probleemstelling:

In hoeverre verschillen de taalattituden jegens variëteiten van verschillende talen van elkaar?

Dit wordt in dit onderzoek, zoals in de volgende sectie verder zal worden uitgelegd, uitgezocht aan de hand van het Schots-Engels en vier Nederlandse variëteiten (Standaardnederlands, Limburgs, Haags en Stadsfries). Hierbij zullen overeenkomsten op de verschillende schalen duiden op gelijkende gevoelsoordelen terwijl verschillen in attitude op afwijkende gevoelsoordelen zullen duiden. Zodoende zouden één of meerdere Nederlandse variëteiten qua bepaalde gevoelsoordelen, hier in de vorm van taalattitude, overeen kunnen komen met het Schots-Engels en zo als geschikte doeltaalvariëteiten onderbouwd kunnen worden.

Uit de hierboven behandelde onderzoeken vloeien de volgende verwachtingen met betrekking tot deze onderzoeksvraag:

Het Standaardnederlands zal, zoals het Standaardengels, op een aantal schalen en dimensies afwijken van het Schots-Engels en dus minder geschikt zijn dan een non-standaardvariëteit. Omdat zowel het Haags en Limburgs als het Schots-Engels als *integerder*

en minder *competent* dan hun respectievelijke standaardtalen worden beoordeeld, is het aannemelijk dat een van deze Nederlandse variëteiten meer overeen zal komen met het Schots-Engels dan het Standaardnederlands, en wellicht zelfs in dergelijke mate dat ze als geschikte doeltaalvariëteiten beschouwd kunnen worden. In hoeverre het Stadsfries vergelijkbaar zal zijn met het Schots-Engels is door het gebrek aan attitudeonderzoek naar het Stadsfries enkel speculatie, maar dat maakt het juist interessant om te zien hoe het zich verhoudt tot het Schots-Engels en de andere variëteiten.

3 Methode

In deze sectie wordt de gebruikte methode uitgelegd en beargumenteerd. Het betreft hier een onderzoek dat attitudinaal onderzoek toepast op fragmenten uit het boek *Trainspotting* (Welsh, 1993) om zo te onderzoeken of deze methode bruikbaar is voor het vertalen van deze specifieke tekst en of het suggestief is voor de werkbaarheid van de methode in de algemene vertaalpraktijk.

3.1 Stimuli

Voor het onderzoek zijn vier teksten in zes verschillende variëteiten vertaald; twee van het Engels en vier van het Nederlands. In deze subsectie wordt ingegaan op de keuze voor de variëteiten en de teksten, en het vertaalproces.

3.1.1 Variëteiten

Als brontekstvariëteit is het Schots-Engels genomen. Het Schots-Engels komt regelmatig voor in literatuur en andere media, zoals in het boek *Trainspotting* en de gelijknamige verfilming (Welsh, 1993; Boyle, 1996) of in het fantasygenre in films en video games, veelal als de gangbare taalvariëteit van dwergen, zoals in *Lord of the Rings* en *The Witcher* (Jackson, 2001; *The Witcher 3*, 2015). Deze veelvoorkomendheid maakt het een geschikte Engelse variëteit om te onderzoeken met het oog op vertalingen.

De gebruikte Nederlandse variëteiten zijn het Standaardnederlands, Plat Haags (Haags), Sneekers (Stadsfries) en Beegdens (Limburgs) aan de Nederlandse kant, en Edinburghs (Schots-Engels) en Standaardengels aan de Engelse. Het Schots-Engels is hierbij de brontaal en de andere vijf variëteiten zijn elk doeltalen. De algemene informatie over de variëteiten en de relevante resultaten in eerder onderzoek staan reeds beschreven in de vorige sectie.

De twee standaardtalen dienen als een basislijn. Aangezien vertalingen in de meeste gevallen plaatsvinden tussen standaardtalen, wordt aangenomen dat deze ongeveer hetzelfde zijn qua attitude. De verhouding van een variëteit tot de standaard in een taal, staat dus gelijk aan eenzelfde verhouding binnen andere taalgebieden.

Het Haags en het Limburgs staan beiden lager in *competentie* dan het Standaardnederlands en hoger in *sociaalheid/integriteit*, wat overeenkomt met de verhoudingen van het Schots-Engels tot het Standaardengels. Hierbij bevindt het Limburgs zich op *competentie* echter lager dan het Haags.

Zoals benoemd is er nog geen attitudeonderzoek uitgevoerd naar het Stadsfries, maar zowel het Stadsfries als het Schots-Engels worden in gebieden gesproken waar ook een andere taal gesproken wordt (Fries en Scots/Schots-Gaelic, respectievelijk), wat het interessant maakt om te zien hoe deze taalvariëteiten zich tot elkaar verhouden.

3.1.2 Teksten

Als primaire bron voor de stimuli is het boek *Trainspotting* (Welsh, 1993) genomen. Dit boek is vrijwel volledig geschreven in een Edinburghs dialect, wat het relatief eenvoudig maakte om aan stimuli te komen. Uit dit boek zijn vier stukken dialoog gehaald van drie verschillende personages. Twee stukken worden gesproken door Sick Boy, één door Renton/Mark en één door Johnny. Deze teksten zijn te vinden in Appendix A en zijn erop uitgekozen dat het vier stukken gesproken tekst waren zonder plotrelevante informatie en met een lengte van tussen de 35 en 75 woorden. Op deze manier kan een lezer de teksten lezen zonder context en de inhoud nog steeds begrijpen en waren de tekstjes niet te lang of te kort. De teksten zijn wel op enkele manieren aangepast ten behoeve van dit onderzoek. De aangepaste versies zijn ook te vinden in Appendix A.

Zo zijn er soms woorden toegevoegd om de context duidelijker te maken, bijvoorbeeld in Tekst 2. In het origineel is niet duidelijk dat het over voetbal gaat zonder de voorgaande tekst te hebben gelezen. Daarom is daar “mair games” uitgebreid naar “mair fitba games”.

Teksten 3 en 4 zijn daarentegen juist ingekort. Bij beide teksten zijn de plotrelevante delen en nog enkele stukken weggelaten om ervoor te zorgen dat het overgebleven deel intern coherent was.

Alle teksten werden ook op een zodanige wijze aangepast dat het gebruik van leestekens hetzelfde was. Dat kwam neer op het gebruik van dubbele aanhalingstekens voor en na hetgeen dat gezegd werd en verder de algemene interpunctieconventies van het Engels.

Bij alle teksten is ook het deel buiten het gesprokene, dus het deel dat door de verteller gezegd wordt, verwijderd en vervangen door de constructie “*x said*”. De *x* hier werd vervangen door een naam uit de top 4 populairste jongensnamen in Schotland in 2015 (Baby Name Wizard, s.d.). Zo werd ervoor gezorgd dat het duidelijk was dat iemand het stuk tekst gesproken zou hebben en konden de personages, indien iemand bekend was met het boek, niet uit de namen afgeleid worden.

3.1.3 Vertalingen

De vertaling van dit Edinburghse Schots-Engels naar het Standaardengels is een geval van intralinguaal vertalen (Jakobson, 1959) en was voornamelijk een kwestie van het standaardiseren van de in dialect geschreven tekst. De Schots-Engelse teksten zijn ook rechtstreeks vertaald naar het Standaardnederlands. Deze vertalingen wijken af van de boekvertalingen door Heuvelmans (1996) in dat Heuvelmans vrijer heeft vertaald dan voor dit onderzoek gebeurd is. Zo heeft hij “Supposed tae be a rank. Supposed tae be a fuckin taxi rank” (Welsh, 1993) vertaald met “Jezus, mooie standplaats. Mooie fokking standplaats” (Heuvelmans, 1996). Hier is dus hetzelfde idee naar voren gebracht op een wat Nederlandsere manier. Verder zijn de woordkeuzes soms ook minder letterlijk. Dit is gebruikelijk voor literaire vertalingen, maar bij een taalattitudeonderzoek zoals dat hier werd uitgevoerd, zouden dergelijke aanpassingen van invloed kunnen zijn op de resultaten. Daarom is geprobeerd om de teksten zo letterlijk mogelijk te vertalen, en tegelijk als zo natuurlijk mogelijk Nederlands.

Na het maken van de Standaardnederlandse vertaling is deze doorvertaald naar de Nederlandse variëteiten. Idealiter werd ook daarnaar rechtstreeks vanuit het Schots-Engels vertaald, maar dat bleek lastiger daar er meer onderzoek nodig was om de teksten in die drie variëteiten op een juiste manier te kunnen formuleren.

Het vertalen naar het Haags, wat neerkwam op het vervormen van het Standaardnederlands tot een representatie van het Haagse accent, is de omzetsite <https://haags.nu> gebruikt. Deze site werkt als een soort vertaalmachine en zoekt lettercombinaties in de Nederlandse tekst en vervangt die dan door het Haagse equivalent. Vervolgens zijn deze vertalingen voorgelegd aan een gezin van sprekers van het Haags en met hun aanpassingen zijn de gebruikte teksten teweeg gebracht. Zij stelden echter ook voor om, gezien de mate van het gebruik daarvan in het Haags, het scheldvoorvoegsel ‘pokke-‘ te

vervangen door ‘kanker-’, maar er is gekozen dat in dit onderzoek wegens de heftigheid niet door te voeren.

De vertalingen naar het Stadsfries zijn gemaakt door gebruik te maken van twee blogs geschreven door sprekers uit Sneek. Een van hen was Henk van der Veer (2020), een dichter en schrijver uit Sneek die zijn blog als een dagboek gebruikt en elke dag een stuk schrijft in het Sneekers. De andere is Harm Rozenberg (2020), een stadsgids uit Sneek die ook een dagboek onderhoudt in zijn blog en daar telkens in zowel het Sneekers als het Nederlands schrijft. Met behulp van deze blogs kon de vorm van het Sneekers nagebootst worden en konden vertaalequivalenten van vrijwel alle woorden gevonden worden. Vervolgens heeft de eerder genoemde Henk van der Veer deze vertalingen nagekeken en de nodige aanpassingen aangebracht.

Voor de vertalingen naar het Limburgs is gebruik gemaakt van de spellingsgids voor het Limburgs van Bakkes et al. (2010) en van het online Thoeers Woeardeboek (Limburgse Woordenboeken, s.d.). Door middel van de grammaticabeschrijvingen in Bakkes et al. (2010) en de vertaalequivalenten gevonden in het genoemde woordenboek kon er een vertaling voor het Limburgs gemaakt worden. Dit is vervolgens voorgelegd aan een inwoner van Beegden, een klein dorpje nabij Roermond, en hij heeft de nodige aanpassingen gemaakt naar zijn Beegdense variant van het Limburgs.

Zodoende zijn de teksten in de drie Nederlandse variëteiten gecontroleerd en goedgekeurd door sprekers van die variëteiten, zij het slechts een paar sprekers. Voor de vertalingen in het Standaardengels en Standaardnederlands is geen controle door een derde partij uitgevoerd omdat daar de kwaliteiten van de vertaler adequaat geacht werden.

3.2 Schalen

Er zijn dertien schalen gebruikt en deze schalen zijn dezelfde als die door Latour et al. (2012) gebruikt werden. Bij iedere tekst moest de participant op een zevenpuntslikertschaal van “helemaal oneens/totally disagree” (1) tot “helemaal eens/totally agree” (7) alle dertien stellingen beoordelen. Deze stellingen staan in een aangepaste versie van de tabel gegeven in Latour et al. (2012) in Tabel 1.

Tabel 1: *De te Beoordelen Categorieën, Schalen en Stellingen*

Schoonheid:	(<i>x</i> spreekt volgens jou) mooi	(According to you, <i>x</i> speaks) nice
Integriteit:	(<i>x</i> is volgens jou) vriendelijk, spontaan, hartelijk	(According to you, <i>x</i> is) friendly, spontaneous, cordial

Dynamiek:	(<i>x</i> is volgens jou) energiek, zelfverzekerd, enthousiast	(According to you, <i>x</i> is) energetic, self-assured, enthusiastic
Competentie:	(<i>x</i> is volgens jou) intelligent, hoogopgeleid, leidinggevend	(According to you, <i>x</i> is) intelligent, highly educated, managerial
Status:	(<i>x</i> spreekt volgens jou als een) nieuwslezer, rechter, diplomaat	(According to you, <i>x</i> speaks like a) newsreader, judge, diplomat

---

3.3 Procedure

De enquête was gemaakt in het enquêteprogramma LimeSurvey (2012) en bestond uit een Nederlandse en een Engelse versie. Deze versies waren open van 10 juni 2020 tot 1 juli 2020 en zijn verspreid op de Universiteit Utrecht en Universiteit van Tilburg, en op de University of York en University College Dublin, respectievelijk. Bij het openen van de vragenlijst, werd de participant direct ingedeeld in een van vier groepen bij de Nederlandse versie en in een van twee groepen bij de Engelse. Elk van deze groepen komt overeen met een van de variëteiten. De participant kreeg eerst enkele vragen naar diens achtergrond (geslacht, leeftijd, opgroeilocatie en studie) en kreeg vervolgens de vier teksten te zien. Elke participant zag alle teksten enkel in de aan dien toegewezen variëteit. De volgorde van de teksten was voor elke participant willekeurig en onder die teksten stonden de dertien stellingen, tevens in willekeurige volgorde. Na het beoordelen van alle stellingen op de vier teksten, hadden de participanten de mogelijkheid om hun commentaar te uiten of vragen te stellen. De enquête was in principe anoniem, maar er was ook de mogelijkheid tot het achterlaten van het mailadres indien de participant van de resultaten op de hoogte gebracht wilden worden. Dit heeft geen invloed gehad op de analyse van de data en het verdere verloop van het onderzoek.

Vooraf is enkel tegen de participanten gezegd dat zij geschreven citaten te zien kregen die gesproken waren door verschillende personen en dat zij die sprekers moesten beoordelen op een aantal vlakken.

3.4 Participanten

In totaal hebben 112 mensen de vragenlijst volledig ingevuld. Er waren daarnaast ook 64 andere participanten die wel begonnen waren aan de enquête, maar deze om wat voor reden dan ook niet hebben afgemaakt. Drie participanten zijn uitgesloten van de analyse; de eerste omdat deze de enige Schotse participant was die de Schots-Engelse tekst beoordeelde en de andere twee omdat zij de enige Limburgse participanten waren die de Limburgse tekst beoordeelden. Er kon daarom voor deze drie participanten niet bepaald worden of zij

significant andere antwoorden gaven over die variëteiten dan andere participanten in de desbetreffende groepen.

Van de 109 geanalyseerde ingevulde vragenlijsten, zijn 80 de Nederlandse versie en 29 de Engelse. In Tabel 2 is de verdeling van de participanten over de verschillende variëteitsgroepen te zien.

Tabel 2: *Aantallen en Percentages Participanten per Variëteitengroep.*

	Aantal	Percentage
Standaardnederlands	25	31,25%
Haags	20	25,00%
Stadsfries	16	20,00%
Limburgs	19	23,75%
Schots-Engels	17	58,62%
Standaardengels	12	41,38%

67,9% van de participanten identificeerden zich als vrouw en 29,4% als man. Twee personen identificeerden zich anders en één persoon prefereerde het niet te vertellen. De gemiddelde leeftijd was 20,81 jaar (SD: 2,94) en varieerde van 18 tot 38. Er waren echter slechts twee participanten ouder dan 30. 97,2% van de participanten was op het moment van deelname student, waarvan het overgrote deel universitair. Dit komt doordat de enquête verspreid is op de Universiteit Utrecht, Universiteit van Tilburg, University of York en University College Dublin.

4. Resultaten

In deze sectie worden de resultaten van de vragenlijsten gepresenteerd en worden de benodigde analyses uitgevoerd en kort geïnterpreteerd. De statistische analyses zijn gedaan met SPSS 27 (IBM Corp., 2019). Een uitgebreide interpretatie van de resultaten zal in de volgende sectie plaatsvinden. Omdat er bij dit onderzoek gezocht wordt naar overeenkomsten tussen de variëteiten, is ervoor gekozen om het significantieniveau bij de vergelijkende analyses omhoog te brengen van $\alpha = ,050$ naar $\alpha = ,250$ zodat de kans dat er verschillen tussen de variëteiten gevonden groter wordt. Dit verlaagt de kans op een β -fout, dat wil zeggen het onjuist gelijk stellen van de groepen terwijl er wel een verschil is, waardoor er dus een grotere zekerheid is dat de overeenkomsten die gevonden worden daadwerkelijk overeenkomsten zijn.

4.1 Participanten

Er is, zoals eerder genoemd, gekeken naar de plek waar de participanten zijn opgegroeid om hiermee rekening te kunnen houden bij het analyseren van de data als de participanten een variëteit kregen die gesproken werd in hun buurt. Afgezien van de eerder genoemde Limburgse en Schotse participanten die zijn uitgesloten, waren er ook zeven participanten uit Zuid-Holland die in de groep met het Haags waren ingedeeld. Gezien het aandeel in de volledige groep, is besloten deze participanten niet uit te sluiten, maar te vergelijken met de andere participanten in die Haagse groep om te controleren of hun antwoorden wel op één lijn liggen. Bij een reeks independent samples t-toetsen – één voor elke vraag, dus 52 in totaal – bleken twee vragen significant te verschillen. Dat waren de vraag naar het spreken als een rechter van Tekst 1 ($t(12) = 2,309$; $p = ,040$) en de vraag naar het enthousiasme bij Tekst 2 ($t(18) = -2,125$; $p = ,048$). In Tabel 3 staan de gemiddelde scores van de beide groepen voor deze twee vragen. Bij de overige vijftig vragen bleef de p-waarde boven ,100. Omdat het 2 op 52 vragen betreft en de p-waarden relatief dicht onder ,050 liggen, is besloten om degenen die in Zuid-Holland zijn opgegroeid en het Haags voorgelegd hebben gekregen niet uit te sluiten voor alle verdere analyses.

Tabel 3: *De Gemiddelden (en Standaarddeviaties) van Degenen die in Zuid-Holland en die Elders in Nederland zijn Opgegroeid op de Twee Vragen waarop Zij Verschilden.*

	T2	
	T1 Rechter	Enthousiast
Zuid-Holland	1,00 (0,00)	4,43 (1,27)
Nederland overig	1,31 (0,48)	3,23 (1,17)

Van het aantal participanten dat de Engelse versie had ingevuld, bleek slechts 59% ook uit Engelssprekende gebieden te komen. Daarom is ook daarvoor gekeken of er invloed was van opgroeilocatie. Allereerst bleek uit een chi-kwadraattoets dat de verhouding Engelssprekend tegenover niet-Engelssprekend ongeveer gelijk was tussen de twee Engelse varianten ($\chi^2(1) = 2,426$; $p = ,119$). Ook hier werden voor elke vraag de twee groepen vergeleken middels independent samples t-toetsen. Hier bleken ook enkele vragen significant te verschillen, namelijk de vraag naar het spreken als een diplomaat bij Tekst 1 ($t(17,875) = -2,381$; $p = ,029$), maar ook op Tekst 2 ($t(19,737) = -2,198$; $p = ,040$) en Tekst 3 ($t(26,648) = -3,301$; $p = ,003$), het spreken als een rechter op Tekst 3 ($t(27) = -2,128$; $p = ,043$), enthousiasme bij Tekst 4 ($t(27) = -2,444$; $p = ,021$). De gemiddelden van deze vijf variabelen zijn te vinden in Tabel 3. Omdat drie van deze variabelen verschillen met een kans van

minder dan ,040, is besloten om bij die drie variabelen de niet-Engelstalige participanten uit te sluiten.

Tabel 3: *De Gemiddelden (en Standaarddeviaties) van de Engelssprekende en Niet-Engelssprekende Participanten op de Vijf Vragen waarop Zij Verschilden.*

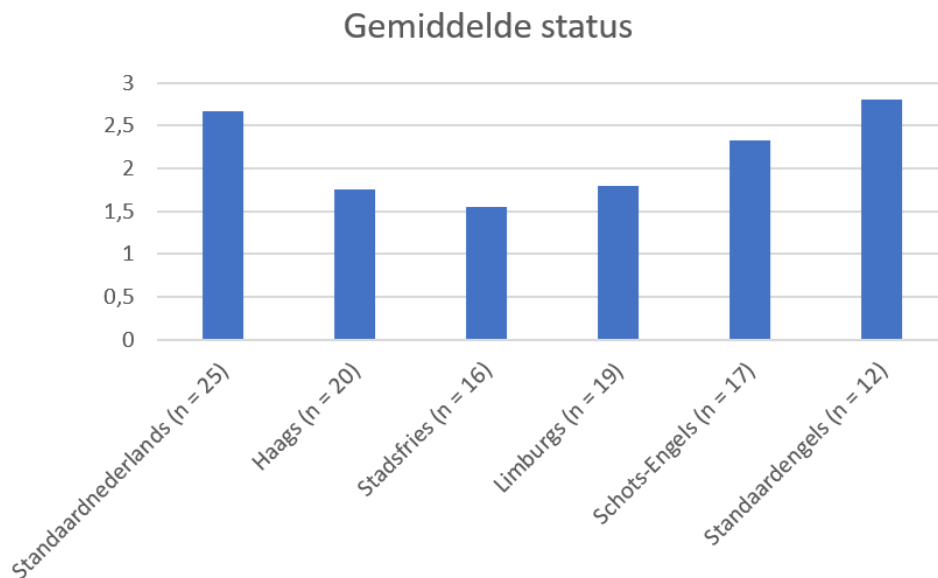
	Engelssprekend	Niet-Engelssprekend
T1 Diplomaat	2,29 (1,90)	1,17 (0,39)
T2 Diplomaat	2,12 (1,54)	1,25 (0,45)
T3 Diplomaat	3,82 (1,67)	2,17 (1,03)
T3 Rechter	3,47 (1,70)	2,25 (1,22)
T4		
Enthousiast	5,18 (1,59)	3,75 (1,49)

4.2 Schalen

De teksten lijken weinig met elkaar overeen te komen op de verschillende variabelen. Enkel de variabelen die door Latour, Van Hout en Grondelaers (2012) onder de categorie *status* verzameld worden, lijken wat met elkaar overeen te komen tussen alle teksten. Zo hebben de vier teksten op de variabele *nieuwslezer* een hoge betrouwbaarheid met elkaar ($\alpha=,809$) en ook op *rechter* ($\alpha=,787$). Op *diplomaat* is de betrouwbaarheid echter weer wat minder ($\alpha=,682$). Als er van de vier teksten op elk van deze drie variabelen een gemiddelde genomen wordt, dan hebben deze variabelen een hoge betrouwbaarheid met elkaar ($\alpha=,917$). Vandaar dat er genoeg reden is om deze drie variabelen over de vier teksten bij elkaar te nemen en hier de variabele *status* van te maken. Er is geen sprake van een andere betrouwbaarheid tussen de vier teksten op de dertien variabelen. Daarom wordt per categorie apart gekeken waar de variabelen wel en niet samengevoegd kunnen worden tot één variabele.

4.2.1 Status

Een one-way ANOVA laat zien dat er verschillen zijn tussen de verschillende variëteiten op het gebied van *status* ($F(5, 103) = 5,474$; $p < ,001$). Hierbij verschillen volgens een Tukey post-hoc toets het Standaardnederlands van het Haags ($p = ,016$), het Stadsfries ($p = ,004$) en het Limburgs ($p = ,030$), en het Standaardengels ook van het Haags ($p = ,030$), het Stadsfries ($p = ,009$) en het Limburgs ($p = ,049$). In Figuur 1 zijn de variëteiten en hun verhoudingen tot elkaar te zien. Het Standaardnederlands en het Standaardengels hebben dus kennelijk een hogere status dan de Nederlandse non-standaardvariëteiten. Het Schots-Engels zit hier ergens tussenin.

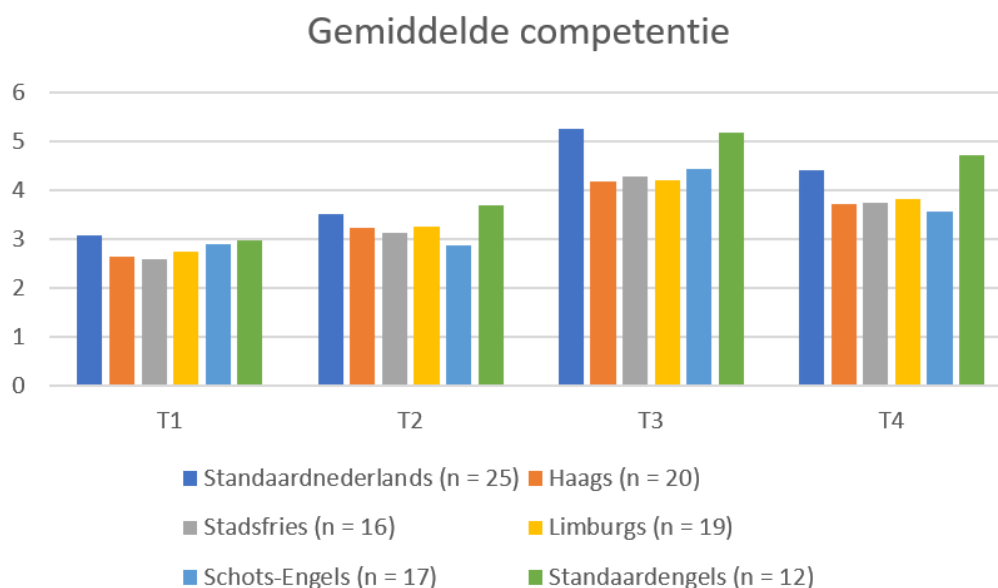
Figuur 1. *Stafdiagram van de Gemiddelden op het Gebied van Status van de Verschillende Taalvariëteiten.*

4.2.2 Competentie

De onderlinge betrouwbaarheid tussen de vier teksten op het gebied van *intelligentie* ($\alpha = ,618$), *hoogopgeleid* ($\alpha = ,620$) noch *leidinggevend* ($\alpha = ,582$) was hoog genoeg. Daarom wordt er nu naar elke tekst apart gekeken. De betrouwbaarheid tussen de drie variabelen bij Tekst 1 is hoog genoeg ($\alpha = ,780$), dus er wordt voor Tekst 1 verder gewerkt met een gemiddelde hiervan, namelijk *competentie*. Hetzelfde geldt voor Tekst 2 ($\alpha = ,738$) en Tekst 4 ($\alpha = ,744$). Bij Tekst 3 lag de betrouwbaarheid te laag ($\alpha = ,691$), maar als *leidinggevend* hierbij weggelaten wordt, is de betrouwbaarheid al beduidend hoger ($\alpha = ,840$). *Competentie* in het geval van Tekst 3 bestaat dus enkel uit *intelligentie* en *hoogopgeleid*.

De gemiddelden van de verschillende variëteiten qua *competentie* bij de vier teksten zijn te zien in Figuur 2. Blijkens enkele one-way ANOVA's is geen sprake van verschil tussen de variëteiten bij Tekst 1 ($F(5, 103) = 0,556$; $p = ,733$) en bij Tekst 2 ($F(5, 103) = 1,118$; $p = ,356$). Er is wel een verschil bij Tekst 3 ($F(5, 102) = 3,123$; $p = ,012$) en Tekst 4 ($F(5, 103) = 3,481$; $p = ,006$). Volgens de Tukey post-hoc toets verschillen bij Tekst 3 het Standaardnederlands met het Haags ($p = ,045$), met het Stadsfries ($p = ,139$) en met het Limburgs ($p = ,065$), en het Haags met het Standaardengels ($p = ,224$). Het Standaardnederlands wordt bij deze tekst dus hoger beoordeeld qua competentie dan de andere Nederlandse variëteiten. Het Standaardengels wordt echter enkel hoger beoordeeld dan het Haags op dit vlak.

Bij Tekst 4 zijn die verschillen het Standaardnederlands met het Haags ($p = ,185$) en met het Schots-Engels ($p = ,079$), en het Standaardengels met het Haags ($p = ,063$), met het Stadsfries ($p = ,103$), met het Limburgs ($p = ,150$) en met het Schots-Engels ($p = ,027$). Bij deze tekst wordt het Standaardnederlands dus hoger beoordeeld op het gebied van competentie dan het Haags en het Schots-Engels, terwijl het Standaardengels zelfs hoger wordt beoordeeld dan alle non-standaardvariëteiten.

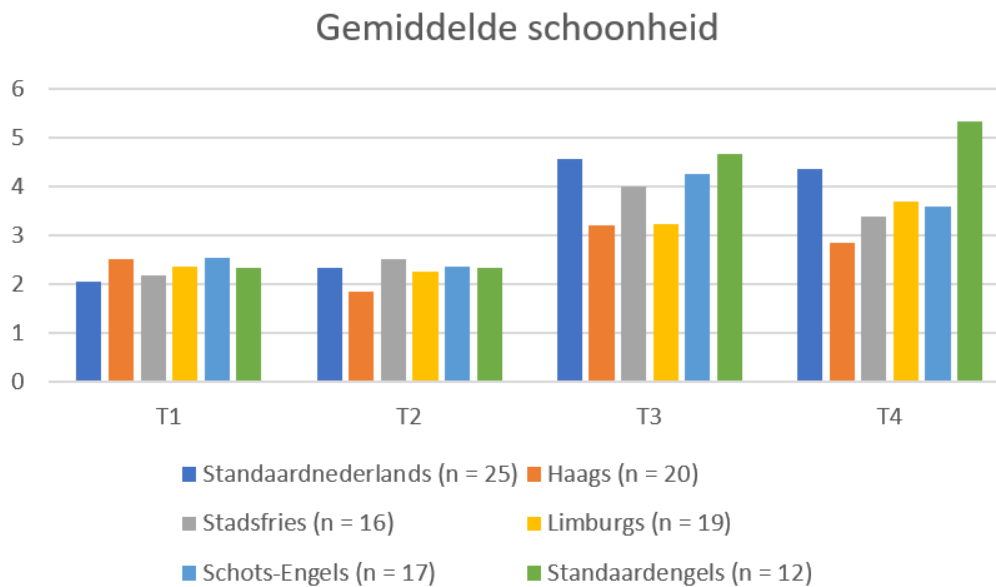

Figuur 2. *Staafdiagrammen van de Gemiddelden op het Gebied van Competentie van de Verschillende Taalvariëteiten bij de Vier Teksten.*

4.2.3 Schoonheid

De betrouwbaarheid tussen de vier teksten wat betreft de variabele *mooi* is niet hoog genoeg om deze vier teksten op dit vlak als één te behandelen ($\alpha = ,679$), dus de variëteiten worden per tekst vergeleken met een one-way ANOVA, zoals ook het geval was bij *competentie*. De gemiddelden van de vier teksten op de variabele *mooi* zijn gevisualiseerd in Figuur 3. Er was geen verschil tussen de variëteiten bij Tekst 1 ($F(5, 103) = 0,313$; $p = ,904$) of bij Tekst 2 ($F(5, 103) = 0,548$; $p = ,739$). Wel is er volgens zo'n ANOVA verschil te vinden bij Tekst 3 ($F(5, 102) = 2,781$; $p = ,021$). Deze verschillen zaten volgens de Tukey post-hoc toets tussen het Standaardnederlands aan de ene kant en het Haags ($p = ,073$) en het Limburgs ($p = ,099$) aan de andere kant. Ook verschilde het Standaardengels met het Haags ($p = ,152$) en het Limburgs ($p = ,182$). Deze non-standaardvariëteiten werden dus als minder mooi beoordeeld dan de twee standaardtalen. Bij Tekst 4 waren er volgens de ANOVA ook verschillen ($F(5, 103) = 4,878$; $p < ,001$), en die verschillen zaten volgens de post-hoc toets tussen

Standaardnederlands en Haags ($p = ,018$), en tussen Standaardengels en Haags ($p < ,001$), Stadsfries ($p = ,015$), Limburgs ($p = ,051$) en Schots-Engels ($p = ,038$). Het Haags was dus de enige variëteit die significant minder mooi werd gevonden dan het Standaardnederlands, maar het Standaardengels werd mooier bevonden dan alle non-standaardvariëteiten.

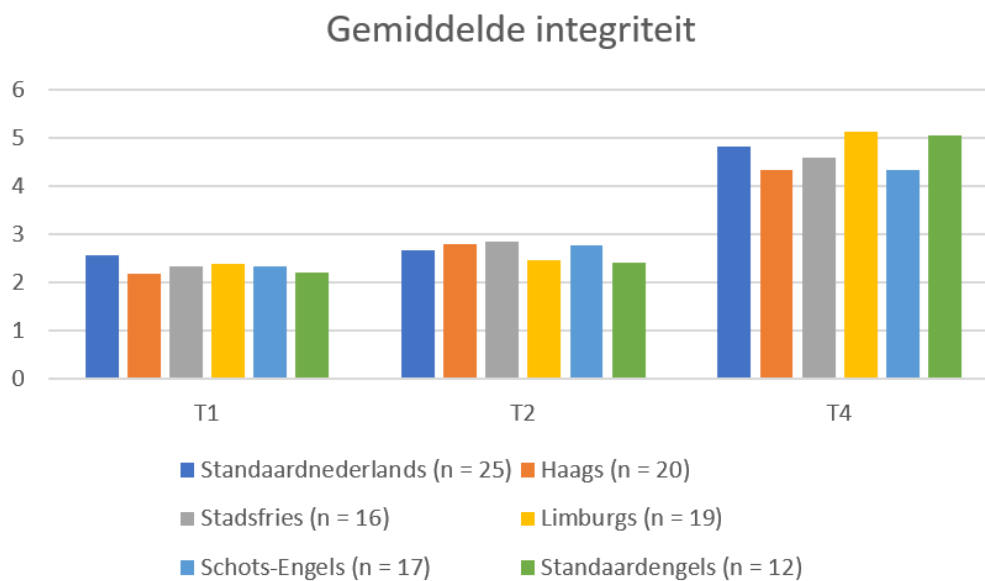
Figuur 3. Staafdiagrammen van de Gemiddelden op de variabele Mooi van de Verschillende Taalvariëteiten bij de Vier Teksten.

4.2.4 Integriteit

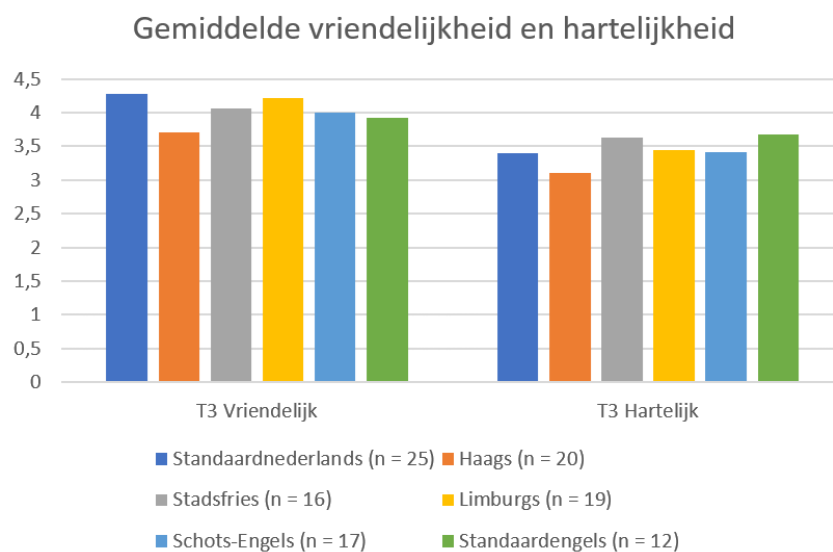
Voor Tekst 1 is de betrouwbaarheid van de drie variabelen die geassocieerd worden met *integriteit – vriendelijk, spontaan en hartelijk* – te laag ($\alpha = ,613$), maar zonder *spontaan* zou dat omhoog gaan naar $\alpha = ,898$. Ook voor Tekst 2 is het te laag ($\alpha = ,595$), maar wordt het hoger zonder *spontaan* ($\alpha = ,735$). En zo ook voor Tekst 4 ($\alpha = ,682$ naar $\alpha = ,724$). Voor deze teksten is *integriteit* dus een gemiddelde genomen van enkel *vriendelijk* en *hartelijk*. Bij Tekst 3 was er met $\alpha = ,569$ sprake van een te lage betrouwbaarheid. Het weglaten van een of meerdere schalen resulteert ook niet in een $\alpha > ,700$. De gemiddelden van *integriteit* van Tekst 1, 2 en 4 staan in Figuur 4, waar de gemiddelden van *vriendelijkheid* en *hartelijkheid* van Tekst 3 in Figuur 5 staan.

Volgens een one-way ANOVA was er alleen een verschil tussen de variëteiten bij Tekst 4 ($F(5, 103) = 1,388$; $p = ,235$). De Tukey post-hoc toets gaf daartussen echter geen verschillen aan met $p < ,250$.

De variëteiten werden dus als ongeveer even integer beschouwd.

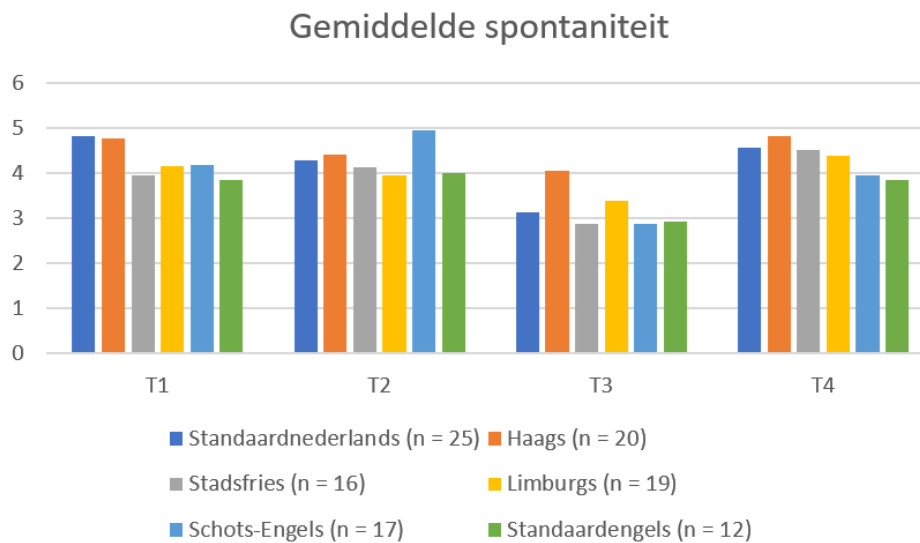
Figuur 4. *Staafdiagrammen van de Gemiddelden op het Gebied van Integriteit van de Verschillende Taalvariëteiten bij Tekst 1, 2 en 4.*

Figuur 5. *Staafdiagrammen van de Gemiddelden op het Gebied van Vriendelijkheid en Hartelijkheid van de Verschillende Taalvariëteiten bij Tekst 3.*

Spontaniteit is los bekeken over de vier teksten en one-way ANOVA's geven aan dat daar bij Tekst 3 ($F(5, 102) = 2,302$; $p = ,050$) en Tekst 4 ($F(5, 103) = 1,565$; $p = ,176$) verschillen zijn tussen de variëteiten. De Tukey post-hoc toets liet zien dat er bij Tekst 3 verschillen zijn tussen het Haags en het Standaardnederlands ($p = ,171$), het Stadsfries ($p = ,085$), het Schots-Engels ($p = ,079$) en het Standaardengels ($p = ,170$). Waar de variëteiten dus ongeveer even integer waren, blijkt het Haags wel significant spontaner. Ook hier gaf de

post-hoc toets bij Tekst 4 geen verschillen met $p < ,250$ aan. De variëteiten zijn wederom te vergelijken in de diagrammen (Figuur 6).

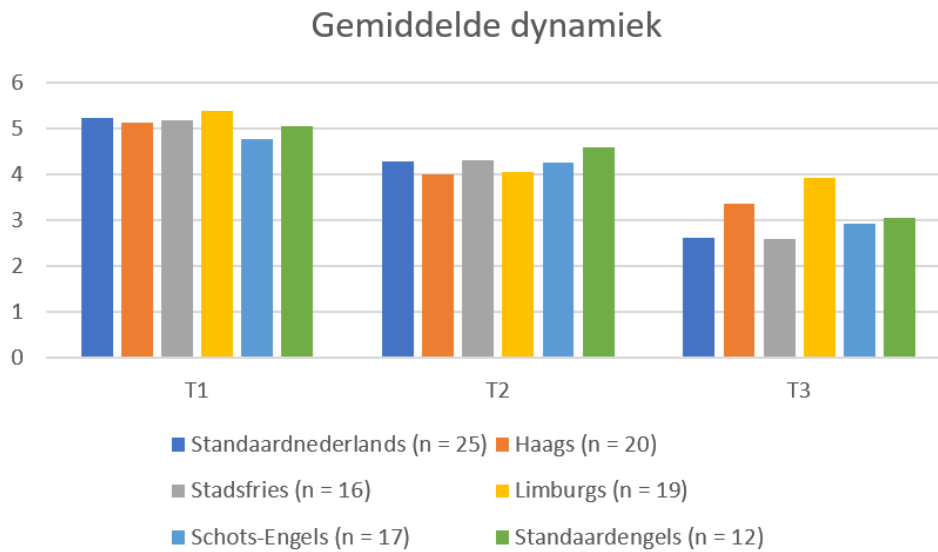

Figuur 6. *Staafdiagrammen van de Gemiddelden op het Gebied van Spontaniteit van de Verschillende Taalvariëteiten bij de Vier Teksten.*

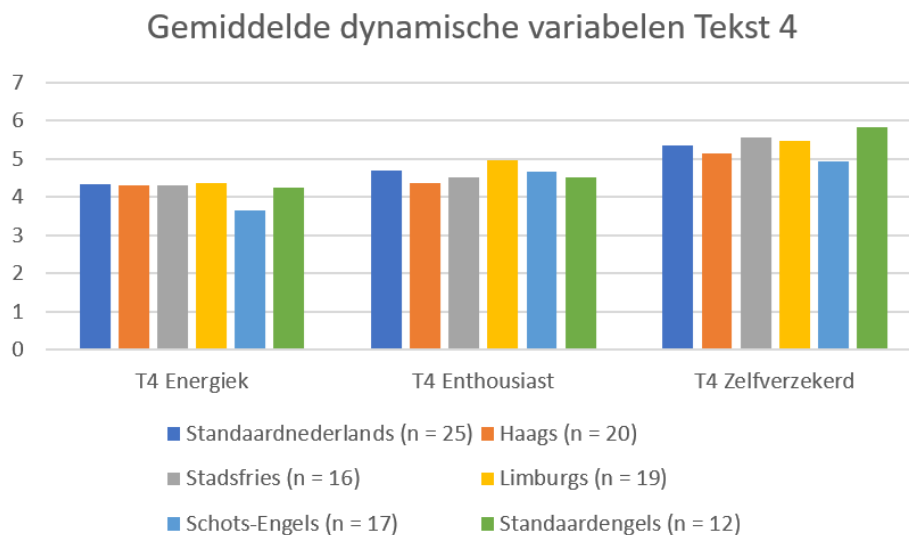
4.2.5 Dynamiek

Wederom zijn de betrouwbaarheden, ditmaal binnen de categorie *dynamiek* – bestaande uit *energiek*, *zelfverzekerd* en *enthousiast* – niet heel hoog. Bij Tekst 1 is dit $\alpha = ,674$, al wordt deze voldoende ($\alpha = ,701$) bij het weglaten van *enthousiast*. Bij Tekst 2 is de combinatie van de drie eigenschappen ook niet voldoende ($\alpha = ,691$), maar wel bij het uitsluiten van *zelfverzekerd* ($\alpha = ,752$). Bij Tekst 3 hetzelfde het geval: geen goede betrouwbaarheid ($\alpha = ,675$), maar wel zonder *zelfverzekerd* ($\alpha = ,752$). Bij Tekst 4 is er wederom geen goede betrouwbaarheid ($\alpha = ,611$) en bij het uitsluiten van een van de variabelen komt het niet boven $\alpha = ,700$.

Bij Tekst 1 en 2 was er geen verschil tussen de variëteiten op *dynamiek* volgens de one-way ANOVA's en zo ook niet op *energiek*, *enthousiast* of *zelfverzekerd* bij Tekst 4. Bij Tekst 3 echter wel ($F(5, 102) = 2,745$; $p = ,023$). Deze verschillen liggen tussen het Limburgs en het Standaardnederlands ($p = ,022$), het Stadsfries ($p = ,046$) en het Schots-Engels ($p = ,217$). Het Limburgs wordt dus kennelijk als dynamischer beoordeeld dan deze andere variëteiten. Het overzicht van de variëteiten van tekst 1 tot en met 3, waarbij er met dynamiek is gerekend, staan in figuur 7, en Tekst 4 waar *energiek*, *zelfverzekerd* en *enthousiast* los van elkaar zijn bekeken heeft die diagrammen in Figuur 8.

Figuur 7. *Staafdiagrammen van de Gemiddelden op het Gebied van Dynamiek van de Verschillende Taalvariëteiten (Tekst 1-3).*

Figuur 8. *Staafdiagrammen van de Gemiddelden op het Gebied van Energie, Enthousiasme en Zelfverzekerdheid van de Verschillende Taalvariëteiten bij Tekst 4.*

5 Discussie

5.1 Interpretatie en implicaties

In dit onderzoek werd getracht een stap te zetten naar het bepalen van de bruikbaarheid van taalattituden bij het vertalen van non-standaardvariëteiten door na te gaan of het Schots-Engels attitudinaal overeenkwam met een of meer Nederlandse variëteiten. Als de verschillende vergelijkingen die in het vorige hoofdstuk genoemd zijn onder elkaar worden

gezet, specifiek kijkend naar de vergelijkingen tussen het Schots-Engels en de vier Nederlandse variëteiten zoals in Tabel 5, dan komt daar een indicatie uit van welke variëteit het minst verschilt van het Schots-Engels. In deze tabel geven de witte vlakken aan dat er geen verschil gevonden is en de zwarte vlakken dat er wel een verschil gevonden is met het Schots-Engels.

Tabel 5: *De Categorieën waarop de Vier Nederlandse Variëteiten Niet (Wit) en Wel (Zwart) Verschillen van het Schots-Engels.*

	Standaard- nederlands	Haags	Stadsfries	Limburgs
Status				
T1 Competentie				
T2 Competentie				
T3 Competentie				
T4 Competentie	■			
T1 Mooi				
T2 Mooi				
T3 Mooi				
T4 Mooi				
T1 Integriteit				
T2 Integriteit				
T3 Integriteit				
T4 Integriteit				
T1 Spontaniteit				
T2 Spontaniteit				
T3 Spontaniteit		■		
T4 Spontaniteit				
T1 Dynamiek				
T2 Dynamiek				
T3 Dynamiek				■
T4 Energiek				
T4				
Zelfverzekerd				
T4 Enthousiast				

Slechts op 3 van de 23 vlakken (3,3%) werd een verschil gevonden tussen het Schots-Engels en een Nederlandse variëteit, ondanks dat het significantieniveau zo hoog lag op $\alpha = ,250$. Er is dus nauwelijks reden om aan te nemen dat de variëteiten van het Schots-Engels verschillen op de andere vlakken. De vlakken die wel verschilden waren:

- Competentie Tekst 4: De spreker van het Standaardnederlands werd significant competentier ingeschat dan de spreker van het Schots-Engels.

- Spontaniteit Tekst 3: De spreker van het Haags werd significant spontaner ingeschat dan de spreker van het Schots-Engels.
- Dynamiek Tekst 3: De spreker van het Limburgs werd significant dynamischer ingeschat dan de spreker van het Schots-Engels.

Zoals te zien, is het Stadsfries de enige variëteit die op alle vlakken overeenkwam met het Schots-Engels. Deze data suggereren dus dat alle Nederlandse variëteiten vrijwel minimaal verschillen met het Schots-Engels, maar dat het Stadsfries er attitudinaal het meest mee overeenkomt. Hieruit kan worden afgeleid dat het Stadsfries wat betreft deze gevoelsoordelen dus de meest geschikte kandidaat voor het vertalen van het Schots-Engels in *Trainspotting* zou zijn.

Zoals benoemd in het theoretisch kader waren er door een gebrek aan onderzoeken met het Stadsfries geen verwachtingen gesteld voor deze variëteit. Dat juist deze dus het meest overeenkomt met het Schots-Engels is daarom een interessante vondst. Beide variëteiten worden in een meertalig gebied gesproken, terwijl dat voor de andere variëteiten niet of in mindere mate geldt. Of deze meertaligheid een rol speelt, is echter niet te zeggen.

Andere geformuleerde verwachtingen waren dat het Schots-Engels, Haags en Limburgs minder competent gevonden zouden worden dan hun standaardtalen. Hoewel er weinig verschillen werden gevonden, waren de onderlinge verhoudingen tussen deze variëteiten wel overeenkomstig met dit patroon. Dit is dus in overeenstemming met resultaten in eerdere attitudeonderzoeken (Van Bezooijen, 1997; Heijmer & Vonk, 2002; Ladegaard, 1998; Ladegaard & Sachdev, 2006).

Het patroon bij integriteit dat in eerdere onderzoeken werd gevonden, waar de non-standaardvariëteiten integerder werden bevonden dan de standaardvariëteiten (Van Bezooijen, 1997; Heijmer & Vonk, 2002; Ladegaard, 1998; Ladegaard & Sachdev, 2006), werd hier niet gereproduceerd. Er werd geen verschil gevonden, tenminste daar waar het *vriendelijkheid* en *hartelijkheid* betrof. Bij *spontaniteit* werd alleen het Haags significant *spontaner* gevonden dan Standaardnederlands.

Gezien het ruime significantieniveau van $\alpha = ,250$ en de genoemde overeenkomsten met eerdere attitudeonderzoeken, is het zeer onwaarschijnlijk dat de resultaten met betrekking tot de overeenkomsten en verschillen tussen het Schots-Engels en de Nederlandse variëteiten berust op kans. De bevindingen lijken erop te wijzen dat er op basis van taalattitude mogelijk een model gevormd zou kunnen worden om geschikte doeltaalvariëteiten te vinden. Deze bevindingen lijken de claims van Landers (2001) en Berman (2010) tegen te spreken.

5.2 Limitaties en aanbevolen vervolgonderzoek

De combinatie van vertaalwetenschap met de sociolinguïstiek is relatief nieuw en zo ook taalattitudeonderzoek met betrekking tot geschreven teksten. Waar Grondelaers et al. (2010) en Latour et al. (2012) gebruikmaakten van gesproken taal, is in dit onderzoek voor zover bekend voor een van de eerste keren gebruikgemaakt van geschreven taal. Dit bracht nieuwe problemen met zich mee en verder attitudeonderzoek zou er goed aan doen rekening te houden met bepaalde mogelijke struikelblokken. Zo konden bij Latour et al. (2012) de verschillende schalen ondergebracht worden in bredere categorieën. In dit onderzoek was dit enkel mogelijk met *status*. Dit maakt dat de schalen minder samenhangen en er zo minder duidelijkheid kan worden gegeven omtrent de attitudes die mensen hebben jegens de variëteiten. Dit heeft vermoedelijk vooral te maken met de teksten. Met het oog op literaire vertalingen is er in dit onderzoek voor gekozen om een bestaand boek te gebruiken dat taalvariatie bevat. Vanwege de aard van boeken zijn de dialogen en teksten zelden neutraal; gesprekken hebben meestal betrekking op het verhaal. Hierom kan niet voorkomen worden dat de inhoud van een fragment effect heeft gehad op de resultaten, hoewel dit geprobeerd is door de namen te veranderen en plotrelevante informatie te vermijden of verwijderen. De inhoud van deze teksten maakte ze achteraf gezien niet compleet geschikt voor dergelijk onderzoek. Dit is ook terug te zien in het achtergelaten commentaar, waar een aantal participanten bijvoorbeeld meldden dat ze geen van de teksten vonden passen bij een nieuwslezer, rechter of diplomaat. Een mogelijkheid om deze problemen op te lossen is door de gesproken taal uit een corpus, zoals het Corpus Gesproken Nederlands, waar Grondelaers et al. (2010) en Latour et al. (2012) gebruik van hebben gemaakt, om te zetten in geschreven taal en deze dan te dialectiseren of vertalen. Uit deze onderzoeken is al gebleken dat de methode met de schalen werkt en een onderzoek gebaseerd hierop met geschreven taal zou dus zeer goed te vergelijken zijn met deze onderzoeken. Op deze manier kan inzicht worden verworven in de mate van verschil tussen attitude jegens gesproken en geschreven variëteiten, wat dan vervolgens weer kan worden toegepast op de vertaalwetenschap.

Daarnaast was dit onderzoek vanwege de schaal noodgedwongen fragmentair. De participanten hebben nooit de gehele context van de teksten uit *Trainspotting* gelezen waardoor hun leeservaring en hun betrekkingen tot de personages ook anders zullen zijn geweest dan bij een lezer van het gehele boek. Lezers van het geheel zullen ook uit de context meningen en gevoelens over de personages vormen die de participanten van dit onderzoek enkel uit het fragment konden vormen. Om dit probleem te beperken is bij de keuze voor de fragmenten en door het aanpassen daarvan en van de namen van de sprekers getracht de

fragmenten zo goed mogelijk op zichzelf staande stukken tekst te maken die de context van het boek niet nodig hadden. Hierdoor blijft het effect van deze vertaalmethode nog grotendeels beperkt tot losse fragmenten dialoog en is er nog niet te spreken van een vertaaloplossing voor een complete tekst en alle dialogen daarbinnen. Desalniettemin is dit een eerste stap in die richting.

Onderzoek naar de attitude jegens het Stadsfries zou ook interessant zijn, zeker met betrekking tot de attitude jegens variëteiten die in meertalige gebieden gesproken worden en of dat een rol speelt in de attitudes die mensen hebben jegens dergelijke variëteiten.

Daarnaast waren de participanten voornamelijk universitaire studenten, wat maakt dat de resultaten niet gegeneraliseerd kunnen worden naar de algemene populatie. Vervolgonderzoek zou er dus goed aan doen om ook participanten uit andere bevolkingsgroepen te werven. De omstandigheden met betrekking tot Covid-19 ten tijden van dit onderzoek maakten een dergelijk representatievere participantengroep in dit geval echter onmogelijk.

Zoals al eerder benoemd, is de attitude van mensen jegens een taalvariëteit niet het enige vlak dat meegenomen moet worden in het bepalen van de beste optie in de doeltaal voor het vertalen van een non-standaardvariëteit in de brontaal. Ondanks dat het niet onwaarschijnlijk is dat de attitude een rol speelt bij het lezen van literatuur met non-standaardvariëteiten, wat dit onderzoek lijkt te ondersteunen, zouden andere factoren ook een grote rol daarbij kunnen spelen; bijvoorbeeld stereotyperingen die niet meegenomen worden in taalattitudeonderzoeken of achtergrondkennis over de groep sprekers of hun (leef)omgeving, of de onderlinge verhoudingen tussen de variëteiten binnen een taal die volgens Bakhtin (2017) een grote rol spelen. In hoeverre deze factoren, en mogelijk andere, een rol zouden kunnen spelen is nog onduidelijk en de dialectologische kant van de vertaalwetenschap zou zeker baat hebben bij verder onderzoek naar de verschillende betrokken factoren en de rol van taalattitudes daarin. Het opstellen van een complexer model met meerdere variabelen die een rol spelen bij de algemene beleving van non-standaardvariëteiten in literatuur zou daarbij een streven kunnen zijn.

Ondanks deze limitaties kan met deze data wel gesteld worden dat er wellicht niet zo'n groot verschil in de ontvangst van verschillende variëteiten door lezers zit als vertaalwetenschappers als Berman (2010) en Landers (2001) suggereerden. Dat er slechts op 3,3% van de vergelijkingen een verschil werd gevonden tussen het Schots-Engels en de vier Nederlandse variëteiten laat zien dat qua attitude jegens de taal van sprekers, en daarmee ook deels jegens de sprekers zelf, niet veel verschil zit. Op basis en met behulp van deze factor

zijn vertalingen tussen non-standaardvariëteiten dus prima mogelijk. De behandelde talen zijn uiteraard allebei West-Germaans, wat wellicht een rol kan spelen in de onderlinge vertaalbaarheid van de variëteiten. Dit zou anders kunnen zijn bij het vertalen van onverwante talen. Daarvoor zal echter ook empirisch onderzoek plaats moeten vinden en kan niet op basis van vertaalfilosofieën gesteld worden dat dat onmogelijk is. Het onderzoeken van meer talenparen en meer variëteiten binnen die talen zou uiteindelijk mogelijk antwoord bieden op deze kwestie, maar dat neemt niet weg dat deze methode potentie heeft.

6 Conclusie

Door het maken van vergelijkingen tussen de attitude jegens Schots-Engelse teksten en vertalingen daarvan naar vier Nederlandse variëteiten heeft dit onderzoek laten zien dat taalattitude een bruikbaar middel zou kunnen zijn bij het selecteren van variëteiten voor het vertalen van een non-standaardvariëteit. De Nederlandse variëteiten verschilden immers nauwelijks van het Schots-Engels op dit gebied. Specifiek voor de behandelde situatie bleek er een lichte voorkeur te zijn voor het Stadsfries, wat deze variëteit op basis van taalgerelateerde gevoelsoordelen de voorkeur geeft ten opzichte van het Standaardnederlands, Limburgs en Haags als het aankomt op het vertalen van het Schots-Engels in fragmenten van *Trainspotting*. Hoewel op basis van dit onderzoek alleen nog geen overkoepelende conclusie getrokken kan worden wat betreft de behulpzaamheid van het gebruik van taalattituden, lijkt het er wel op dat deze methode potentie heeft om vertalers te kunnen helpen wanneer zij geconfronteerd worden met taalvariatie.

Referenties

- Baby Name Wizard. (s.d.). Scottish boys names: most popular names for boys in Scotland [Web page]. Geraadpleegd van <https://www.babynamewizard.com>
- Bakhtin, M. (2017). Discourse in the novel. In: J. Rivkin & M. Ryan (Eds.), *Literary Theory: An Anthology* (3^e druk) (pp. 205-216). Oxford: Wiley-Blackwell
- Bakkes, P., Cromptoets, H., Notten, J. & Walraven, F. (2010). *Spelling 2003 voor de Limburgse dialecten* (6^e druk). Roermond, NL: Raod veur 't Limburgs.
- Berman, A. (2000). Translation and the trials of the foreign. In: L. Venuti (Ed.), *The Translation Studies Reader* (pp. 284-297). London: Routledge.

- Berman, A. (2010). Dertien vervormingen (H. Bloemen & W. Segers, Trans.). In T. Naaijkens, C. Koster, H. Bloemen, & C. Meijer (Eds.), *Denken over vertalen* (pp. 263–275). Nijmegen: Vantilt.
- Bezooijen, R. van. (1997). Normen met betrekking tot het Standaardnederlands. *Taal en Tongval, Themanummer 10*, 30-48.
- Bishop, H., Coupland, N., & Garrett, P. (2005). Conceptual accent evaluation: thirty years of accent prejudice in the UK. *Acta Linguistica Hafniensia*, 37(1), 131-154.
- Boyle, D. (Director). (1996). *Trainspotting* [Film]. UK: Film4 Productions.
- Bral, S., Rueb, M. & Rueb, R.J. (1998). *Ut groen-geile boekie: de offesjeile spelling vannut Haags*. Den Haag: Kap Nâh
- Catford, J.C. (1978). *A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics*. London: Oxford University Press.
- Cargile, A.C. & Giles, H. (1997). Understanding language attitudes: exploring listener affect and identity. *Language and Communication*, 17(3), 195-217.
- Cargile, A.C. & Giles, H. (1998). Language attitudes toward varieties of English: an American-Japanese context. *Journal of Applied Communication Research*, 26, 338-356. doi:10.1080/00909889809365511
- CBS. (2019, 30 juli). *Kerncijfers wijken en buurten 2019* [Dataset]. Geraadpleegd van www.cbs.nl
- CBS. (2020, 30 juni). *Bevolkingsontwikkeling; regio per maand* [Dataset]. Geraadpleegd van opendata.cbs.nl/statline
- Goeman, T. (1999). Het Haags en zijn standaarden. In Kruijssen, J. & Sijs, N. van der. (Eds.), *Honderd Jaar Stadstaal* (pp. 121-135). Amsterdam: Uitgeverij Contact.
- Grondelaers, S., Hout, R. van. & Steegs, M. (2010). Evaluating regional accent variation in standard Dutch. *Journal of Language and Social Psychology*, 29(1). 101-116.
- Hatim, B., and Mason, I. (1990). *Discourse and the translator*. London: Longman Inc.
- Heijmer, T. & Vonk, R. (2002). Effecten van een regionaal accent op de beoordeling van de spreker. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie*, 57, 108-113.
- Heuvelmans, T. (vertaler). (1996). *Trainspotting*. Door Irvine Welsh. Amsterdam: De Arbeiderspers.
- Hiebert, M. (2015). Dialects and perceptions of humor: dialectal stereotypes. *Schwa: Language and Linguistics*, 2, 27-35.
- IBM Corp. (2019). IBM SPSS Statistics for Windows (Versie 27.0) [Computersoftware]. Armonk, NY: IBM Corp.

- Jackson, P. (Director). (2001). *The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring* [Film]. US: New Line Cinema.
- Jakobson, R. (1959). On linguistic aspects of translation. *On translation*, 3, 30-39.
- Jonkman, R.J. (1999). Leewarders. Lexicale veranderingen binnen het Hollandse stadsdialect van de Friese hoofdstad. In Kruijssen, J. & Sijs, N. van der. (Eds.), *Honderd Jaar Stadstaal* (pp. 37-48). Amsterdam: Uitgeverij Contact.
- Ladegaard, H.J. (1998). National stereotypes and language attitudes: the perception of British, American and Australian language and culture in Denmark. *Language and Communication*, 18, 251-274.
- Ladegaard, H.J. & Sachdev, I. (2006). 'I like the Americans... But I certainly don't aim for an American accent': language attitudes, vitality and foreign language learning in Denmark. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 27(2), 91-108. doi:10.1080/01434630608668542
- Landers, E.C. (2001). *Literary translation: A practical guide*. UK: Cromwell Press Ltd.
- Latour, B., Hout, R. van. & Grondelaers, S. (2012). De schoonheid van taal: hoe wezenlijk is het oordeel *mooi* in taalattitudes? *Taal en Tongval*, 64(2), 243-261.
- Limburgse Woordenboeken (s.d.). Thoeers Woeardebook [Webpagina]. Geraadpleegd van www.limburgsewoordenboeken.nl
- LimeSurvey Project Team. (2012). *LimeSurvey: An open source survey tool*. Hamburg, DE: LimeSurvey Project. <https://www.limesurvey.org>
- Madkour, M. (2016). The application of functional linguistic models for assessing quality of translation: a descriptive analytical study. *International Journal of English Linguistics*, 6(6), 87-117.
- National Records of Scotland. (2016). Settlements and localities [Webpagina]. Geraadpleegd van www.nrscotland.gov.uk
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (Eds.). (1982). *The theory and practice of translation* (Vol. 8). Brill Archive.
- Nord, C. (1991). *Text analysis in translation. Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam/Atlanta, GA: Rodopi.
- Nord, C. (2010). Tekstanalyse en moeilijkheidsgraad van een vertaling. (C. Van Rinsum & H. Bloemen, Trans.). In T. Naaijken, C. Koster, H. Bloemen, & C. Meijer (Eds.), *Denken over vertalen* (pp. 263–275). Nijmegen: Vantilt.
- Redeker, G. (1984). On differences between spoken and written language. *Discourse Processes*, 7(1), 43-55. doi:10.1080/01638538409544580

Rozenberg, H. (2020). Dagboek [Webpagina]. Geraadpleegd van www.rozenberg-sneek.nl

Schäffner, C. (1997). From 'good' to 'functionally appropriate': Assessing translation quality. *Current Issues in Language and Society*, 4(1). 1-5.

Schleiermacher, F. (2010). Over de verschillende methoden van het vertalen (H. Bloemen, Trans.). In T. Naaijken, C. Koster, H. Bloemen, & C. Meijer (Eds.), *Denken over vertalen* (pp. 39–60). Nijmegen: Vantilt.

Scottish Government (2015). Scots language policy: English version [Webpagina]. Geraadpleegd van www.gov.scot

Siregar, F.L. (2010). The language attitudes of students of English literature and D3 English at Maranatha Christian University toward American English, British English and Englishes in Southeast Asia, and their various contexts of use in Indonesia. *Philippine ESL Journal*, 4, 66-92.

The Witcher 3: Wild Hunt (PS4 version) [Videogame] (2015). Warschau: CD Projekt Red.

Veer, H. van der. (2020). Dagboek [Webpagina]. Geraadpleegd van www.henkvanderveer.nl

Welsh, I. (1993). *Trainspotting*. London: Secker & Warburg.

Appendix A: De teksten (uit Welsh (1993)) en de vertalingen

Tekst 1

Schots Engels:

“Supposed tae be a rank. Supposed tae be a fuckin taxi rank. Nivir fuckin git one in the summer. Up cruising fat, rich festival cunts too fuckin lazy tae walk a hundred fuckin yards fae one poxy church hall tae another fir thir fuckin show. Taxi drivers. Money-grabbin bastards,” Jack said.

Standaardengels:

“Supposed to be a rank. Supposed to be a fucking taxi rank. Never fucking get one in the summer. Cruising around fat, rich festival cunts too fucking lazy to walk a hundred fucking yards from one poxy church hall to another for their fucking show. Taxi drivers. Money-grabbing bastards,” Jack said.

Standaardnederlands:

“Dit hoort een standplaats te zijn. Het hoort een fucking taxistandplaats te zijn. Je krijgt er fucking nooit een te pakken in de zomer. Beetje dikke rijke festivalklojo’s die te fucking lui zijn om honderd fucking meter te lopen van de ene pokkekerk waar ze naar willen koekeloeren naar de andere rondrijden. Taxichauffeurs. Geldgraiende klootzakken,” zei Daan.

Plat Haags:

“Dit hogt un standplaats te zèn. Ut hogt un fokking taxistandplaats te zèn. Je krèg d'r fokking nauit un te pakke in de zaumâh. Beitsje dikke, rèke festivâhklojo’s die te fokking lûi zèn om hondâhd fokking meitâh te laupe van de ene pokkuherrek wâh ze nâh wille koekeloere nâh de andere rondrède. Taxichâhffeuâhs. Geldgraiende klautzakkûh,” zei Daan.

Sneekers (Stadsfries):

“Dit hoart un staanplak te wezen. Ut hoart un fucking taksystaanplak te wezen. Dou krijst der fucking noait eentsje te pakken in 'e somer. Bitsje grouwe rike fetstivalkloatsakken dy't fucking lui binne om honderd meter te lopen fan de iene pòkkekerk dêr't se naar siën wille naar de ander rontrijde. Taksysjauffeurs. Geldklauwende sakkewassers,” zei Daan.

Beegdens (Limburgs)::

“Dit huuert 'ne staonplaats te zeen. 't Huuert 'ne fucking taxistaonplaats te zeen. Doe kriegs d'r fucking nooit eine in de zomer. Bietje dieke, rieke festivalklojo’s die er te fucking voel van zeen om hóngerd fucking maeter te loupe vanaaf de eine pòkkekerk die zie wille bekieke nao de angere rondjvare. Taxichauffeurs. Geldgriepende kloeatzakke,” zei Daan.

Origineel:

Supposed tae be a rank. Supposed tae be a fuckin taxi rank. Nivir fuckin git one in the summer. Up cruising fat, rich festival cunts too fuckin lazy tae walk a hundred fuckin yards fae one poxy church hall tae another fir thir fuckin show. Taxi drivers. Money-grabbin bastards... Sick Boy muttered deliriously and breathlessly tae hiss, eyes bulging and sinews in his neck straining as his heid craned up Leith Walk. (p. 5)

Tekst 2

Schots Engels:

“Yoo kin talk about gittin oaf yir erse. Mister fuckin couch tattie hissel. Keep oaf the drugs for mair thin ten minutes and ye might make mair fitba games this season thin ye did the last one,” Oliver said

Standaardengels:

“You can talk about getting off your arse. Mister fucking couch potato himself. Keep off the drugs for more than ten minutes and you might make more football games this season than you did the last one,” Oliver said.

Standaardnederlands:

“Jij kan mooi praten over van je kont af komen. Fucking meneer de bankhanger zelve. Blijf langer dan tien minuten van de drugs af en misschien haal je dit seizoen meer voetbalwedstrijden dan de vorige,” zei Noah.

Plat Haags:

“Jè ken maui prate auvâh vaje kont af komûh. Fokking meneâh de bankhangâh zelve. Blèf langâh dan tien minute van de drugs af en misschien haal je dit sèzoen meâh foebalwestrède dan de vorige,” zei Noah.

Sneekers (Stadsfries):

“Dou kanst moai lulle over fan dyn kont ou komme. Fucking menear de banksitter self. Bliëf langer as tien minúten fan de drugs ou en miskyn haalt dit seizoën mear foetbalwedstriden as de foarege,” zei Noah.

Beegdens (Limburgs)::

“Doe kins sjoean kalle ueever van dien kontj aaf kómme. Fucking menieër de bankhanger zelf. Blief langer den tieën minute van de drugs aaf en mesjiens hoealse dit seizoen mieër vootbalwêdstrijde den de vuuerige,” zei Noah.

Origineel:

Yoo kin talk about gittin oaf yir erse. Mister fuckin couch tattie hissel. Keep oaf the H for mair thin ten minutes and ye might make mair games this season thin ye did the last one, Sick Boy sneered. (p. 55)

Tekst 3

Schots Engels:

“Life’s boring and futile. We start oaf wi high hopes, then we bottle it. We realise that we’re aw gaunnae die, without really findin oot the big answers. We develop aw they long-winded ideas which jist interpret the reality ay oor lives in different weys, without really extending oor body ay the worthwhile knowledge about the big things, the real things. Basically, we live a short, disappointing life; and then we die,” James said.

Standaardengels:

“Life’s boring and futile. We start off with high hopes, then we bottle it. We realise that we’re all going to die, without really finding out the big answers. We develop all these long-winded ideas which just interpret the reality of our lives in different ways, without really extending our body of the worthwhile knowledge about the big things, the real things. Basically, we live a short, disappointing life; and then we die,” James said.

Standaardnederlands:

“Het leven is saai en zinloos. We beginnen met hoge verwachtingen en dan leggen we het bijltje daarbij neer. We realiseren ons dat we allemaal dood gaan zonder dat we achter de grote antwoorden zullen komen. We ontwikkelen allemaal van die langdradige ideeën waarmee we gewoon alleen de realiteit van onze levens op verschillende manieren interpreteren, zonder dat we echt onze waardevolle kennis over de grote dingen, de echte dingen uitbreiden. Het komt erop neer dat we een kort, teleurstellend leven leiden; en dan gaan we dood,” zei Sem.

Plat Haags:

“Ut leive is saai en zinlaus. We beginne met hauge vewachtige en dan legge we ut bèltsje daahbè neâh. We reijalisere ons dat we allemaal daud gan zondâh dat we achtâh de graute antwoâhde zulle komûh. We ontwikkele allemaal van die langdradege ideeë waahmei we gewaun enkelt de reijalitèt van onze leves op veschillende maniere intâhpretere, zondâh dat we ech onze waahdevolle kennis auvâh de graute dinge, de echte dinge ùitbrèdûh. Ut komp erop neâh dat we un kogt, teleuâhstellend leive lède; en dan gan we daud,” zei Sem.

Sneekers (Stadsfries):

“Ut leven is saai en sinloas. Wij beginne met hoge ferwachtings en dan kappe we der wear met. We realiseare oans dat we allemaal doad gaan sonder dat we achter de groate antwoorden komme salle. Wij ontwikkele allemaal fan dy langdradege ideeën wêrmet wij gewoan allienech de realiteit fan oans levens op ferskillende manieren intepreteare, sonder dat we echt oans waardefolle kennis over de groate dingen, de echte dingen útbreide. Ut komt der op del dat we un kòrt, teleurstellend leven leide; en dan gaan we doad,” zei Sem.

Beegdens (Limburgs)::

“’t Laeve is saai en zinloos. Wae beginne mèt hoeage verwachtinge en den lègke wae ’t bielke daobie j neer. Wae realisere òs det wae allemaol doead gaon zóngèr det wae achter de groate antjwoearde zulle kómme. Wae ontwikkele allemaol van die langdraodige ideeje woamèt wae gewuuen allein de realiteit van oose laeves op versjillendje menere interpretere, zóngèr det wae echt òze waerdige kènnis ueever de

groeate dinger, de echte dinger oetbreide. 't Kumptj d'rop neer det wae 'n kort teleurstjellendj laeve leie; en den gaon wae doead," zei Sem.

Origineel:

Ah don't really know, Tam, ah jist dinnae. It kinday makes things seem mair real tae us. Life's boring and futile. We start oaf wi high hopes, then we bottle it. We realise that we're aw gaunnae die, without really findin oot the big answers. We develop aw they long-winded ideas which jist interpret the reality ay oor lives in different weys, without really extending oor body ay the worthwhile knowledge about the big things, the real things. Basically, we live a short, disappointing life; and then we die. We fill up oor lives wi shite, things like careers and relationships tae delude oorsels that it isnae aw totally pointless. Smack's an honest drug, because it strips away these delusions. Wi smack, whin ye feel good, ye feel immortal. Whin ye feel bad, it intensifies the shite that's already thair. It's the only really honest drug. It doesnae alter yir consciousness. It jist gies ye a hit and a sense ay well-being. Eftir that, ye see the misery ay the world as it is, and ye cannae anaesthetise yirsel against it. (p. 115-6).

Tekst 4

Schots Engels:

“Ah’ve nae regrets. Ye cannae allow yersel tae be bitter. That’s ma philosophy anyway. Ah love ma country; ah’d dae it aw again. Besides, ah regard masel is one ay the lucky yins; ah came back,” Lewis said.

Standaardengels:

“I have no regrets. You can’t allow yourself to be bitter. That’s my philosophy anyway. I love my country; I’d do it all again. Besides, I regard myself as one of the lucky ones; I came back,” Lewis said.

Standaardnederlands:

“Ik heb nergens spijt van. Je mag jezelf niet bitter laten zijn. Dat is tenminste mijn filosofie. Ik hou van mijn land; ik zou het allemaal opnieuw doen. Ik beschouw mezelf trouwens als een van de gelukkigen; ik kwam terug,” zei Lucas.

Plat Haags:

“Ik hep nerreges spèt van. Je mag je ège nie bittâh late zèn. Da's teminste mèn filosofie. Ik hâh van mèn land; ik zâh ut allemaal opnieuw doen. Ik beschâh mezelluf trâhwes as ein van de gelukkige; ik kwam terug,” zei Lucas.

Sneekers (Stadsfries):

“Ik hew nergens spyt fan. Dou must dysels nyt fergalle late. Dat is teminsten myn filosofy. Ik hou fan myn laan; ik sú ut allemaal opnieuw doën. Ik beskou myself trouwens as een fan de gelukkegen; ik kwam teruch,” zei Lucas.

Beegdens (Limburgs)::

“Ich höb nörges sjpiet van. Doe moogs dien eige neet bitter laote zeen. Det is tenminste mien filosofie. Ich haoj van mien landj; ich zooj ’t allemaol opnuuj doon. Ich beschouwe mien eige trouwens es ein van de gelökkige; ich kwoom truuk,” zei Lucas.

Origineel:

Ah’ve nae regrets. Ye cannae allow yersel tae be bitter, pal. That’s ma philosophy anyway. Ah love ma country; ah’d dae it aw again. Besides, ah regard masel is one ay the lucky yins; ah came back. Ah loast some good mates in that swedge at Goose Green, ah kin tell ye. Johnny let his eyes take on a glazed, faraway look; he almost believed himself. He turned back to the man. (p. 401)